

1. Doel onderzoek versus doel commissie

Op de website van de Commissie is vermeld dat de vragenlijst niet is bedoeld om inzicht te krijgen in de feitelijke rol en verantwoordelijkheid van de overheid bij interlandelijke adoptie in het verleden. Voor de beantwoording van die vraag maakt de commissie onder andere gebruik van interviews, documentonderzoek en media-analyse. ¹

In de inleidende brief van het CBS is beschreven dat het in dit onderzoek van belang is dat zowel geadopteerde personen als niet-geadopteerde personen deelnemen, zodat het mogelijk is de situaties van beide groepen met elkaar te vergelijken. Personen die benaderd zijn voor dit onderzoek vertegenwoordigen veel andere inwoners in Nederland. Om een betrouwbaar beeld te krijgen is het daarom belangrijk dat zoveel mogelijk mensen mee doen. Hier dringen enkele vragen op bij mij en die ik dan ook heb gesteld aan het CBS.

De kern van mijn twijfel is of het CBS onderzoek in lijn ligt met de opdracht van de Commissie? Derhalve heb ik, in navolging op mijn vraag aan de onderzoekscommissieleden op 21 april 2020², een aantal kanttekeningen en vragen gesteld aan het CBS.

Ter beoordeling van de vraag of de resultaten uit het CBS onderzoek daadwerkelijk dienstig kunnen zijn aan de opdracht zoals in artikel 2, lid 2 van het Besluit, heb ik enkele vragen gericht aan het CBS om de keuze van de methodiek en de variabelen inzichtelijk(er) te maken.

1. Welke onderzoeksvraag is gedefinieerd voor dit onderzoek? Dus definitie probleemdefinitie en onderzoeksdoel. En zijn die haalbaar (wat zijn de risico's?).
2. Wat (en welk verband) moet precies gemeten worden? *Wensen en behoeftes in kaart brengen*, is vrij algemeen.
3. Wat is de reden van dat *niet-geadopteerde personen* deelnemen aan het onderzoek? Onderliggende vragen:
  - Waarom zouden deze twee groepen (geadopteerden en niet-geadopteerden) met elkaar worden vergeleken in het kader van de onderzoeksopdracht die de Commissie Joustra heeft meegekregen?
  - Is de groep niet-geadopteerde daadwerkelijk representatief voor de gehele geadopteerde populatie en het onderzoeksdoel? De populatie niet-geadopteerd lijkt mij niet relevant voor een onderzoek over interlandelijke adoptie.
  - Welke variabelen zijn voor de groep niet-geadopteerden gekozen?

---

¹ <https://www.commissieonderzoekinterlandelijkeadoptie.nl/veelgestelde-vragen-over-het-cbs-vragenlijstonderzoek/>

² <https://www.ojau.nl/cbs-vragenlijst-adoptie/>

Antwoord CBS:

Het doel van de Commissie is het in kaart brengen van mogelijk misstanden bij interlandelijke adopties. De aanpak die zij kiest om te komen tot conclusies en aanbevelingen is breder dan enkel dit onderzoek. De commissie doet bijvoorbeeld uitgebreid bronnenonderzoek en spreekt met veel verschillende directe en indirecte betrokkenen. Omdat de commissie bij een dergelijk gevoelig onderwerp zorgvuldig te werk wil gaan, is aan het CBS gevraagd om een grootschaliger kwantitatief onderzoek te doen onder de groep geadopteerden naar hun leefsituatie, opvattingen en welzijn, om zo een brede context te schetsen. Dit CBS-onderzoek is dus één onderdeel van het onderzoek van de commissie. En het doel van de commissie en het doel van dit onderzoek zijn dus niet gelijk.

Het CBS mag overigens alleen verzocht worden om een onderzoek uit te voeren; het CBS werkt dus niet in opdracht. Wanneer er een groot maatschappelijk belang is, besluit het CBS zelfstandig om een onderzoek al dan niet te doen. Dit om de onafhankelijkheid te borgen. In dit geval heeft het CBS geoordeeld dat het belang groot is en daarom wordt het onderzoek uitgevoerd door middel van een representatieve steekproef.

De nadruk ligt vooral op de leefsituatie, welzijn en opvattingen. Om iets te kunnen zeggen over deze zaken is het gebruikelijk ook een vergelijking te maken met een zogenaamde *controlegroep*, in dit geval uit dezelfde leeftijdsgroep, met mensen die niet geadopteerd zijn.

Het resultaat is een rapportage waarin uitgebreid de analyses en de onderzoeksmethodologie worden beschreven. Overigens, de resultaten van dit onderzoek gaan niet alleen naar de commissie, maar worden volledig en openbaar voor iedereen gepubliceerd op onze website. Dat geldt voor ieder onderzoek dat het CBS doet. Dat betekent dat iedereen over exact dezelfde informatie beschikt. Het CBS ziet er daarbij streng op toe dat er nooit tot individuen herleidbare gegevens worden gepubliceerd.

Overigens beschrijft het CBS het doel en de onderzoeksvragen niet in zulk detail in de aanschrijfbrief, juist om beïnvloeding bewust of onbewust zoveel mogelijk te voorkomen. Dit is ook gebruikelijk bij enquêtes.

Wellicht was het u al wel duidelijk geworden, maar er bestaat geen register met alle geadopteerde mensen in Nederland. Wel is op basis van onder andere een historisch-statistisch overzicht van emeritus professor Hoksbergen ongeveer bekend hoeveel mensen uit welke landen in welke periode werden geadopteerd. Om een steekproef te trekken is op basis van gegevens uit de Basisregistratie Personen (BRP) een grote groep samengesteld. Er werd vooral geselecteerd op geboorteland en geboortjaar. Daarbij is de aanname geweest dat de kans op adoptie hierbij groot was. Voor de helderheid: wij weten dat dus niet van te voren en het CBS is tevens de enige partij die op basis van deze data een dergelijke steekproef kan samenstellen. Juist vanwege de gevoeligheid en privacy.

Vervolg vraag van mijn kant:

De Commissie wil meer informatie over de achtergrond van de groep geadopteerden. Hoe zit het dan met die zogenoemde *controlegroep*, want die groep krijgt klaarblijkelijk niet dezelfde vragen voor wat betreft adoptie. Mijn vraag is hoe de resultaten van deze vergelijkingsgroep worden afgezet tegen het onderzoek onder de geadopteerden en hoe de representativiteit wordt gewaarborgd?

Krijgen geadopteerden vragen krijgen over afstamming en rootszoeken?

Is er een lijst specifiek gericht op niet-geadopteerden?

Wat is de leeftijdsgroep en ook die van de controlegroep?

Toelichting tijdens telefonisch gesprek:

Leeftijdsgroep: geboren tussen 1970 - 1998

Antwoord CBS:

Die niet-geadopteerden krijgen de adoptie-gerelateerde vragen niet. Zij hebben een kortere vragenlijst ontvangen. De vragen over rootszoeken en afstammingsvragen worden alleen gesteld aan geadopteerden. De rest van de vragen zijn nagenoeg dezelfde.

Volgens het CBS is het interessant om zoveel mogelijk te proberen dat iedereen evenveel kans heeft om z'n zegje te doen over adoptie gerelateerde zaken. Het gaat er in dit onderzoek om dat de Commissie een beeld te krijgt over het welzijn van die twee groepen te vergelijken tussen wel en niet-geadopteerden, om te veralgemeniseren, en hoe het gesteld is met het welzijn en leefsituatie van interlandelijke geadopteerden in Nederland. Dat is een brede vraag en hebben we in een brede vragenlijst vertaald in vragen, die ook in andere onderzoeken zijn gebruikt met meer specifieke vragen over afstamming. Interessant is ook de vraag of de adoptie succesvol is geweest en wat geadopteerden vinden over adoptie zelf.

Algemene vragen zijn ook gesteld: hoe het met mensen gaat, welke opleiding, of ze zich eenzaam voelen. Focus gelegd op de geadopteerden met betrekking tot eigen zicht en hun geschiedenis. Maar dat is het alleen interessant als je hun welzijn gaat onderzoeken.

Er worden nu inderdaad onderzoeken meegenomen gericht op niet-geadopteerden. Echter, als je onderzoek doet naar bijvoorbeeld kind-ouderrelatie binnen een groep met gescheiden ouders, dan wordt het onderzoek sterker als je ook een controlegroep neemt met niet-gescheiden ouders. Dat geldt ook in deze situatie. Wat maakt bepaalde metingen anders tussen deze groepen: wel-niet geadopteerd. Waar ligt de discrepantie. Interessant om associaties te zien die ze kunnen vergelijken.

Vervolg vraag van mijn kant (kort samengevat):

In feite heeft dat niets van doen met eventuele misstanden rondom interlandelijke adoptie in het verleden. Waarom zou je dit allemaal in beeld willen brengen in het kader van dit onderzoek en de opdracht die de Commissie heeft meegekregen? Het gaat daar dan volgens de onderzoeksopdracht die de minister heeft gegeven toch om hoe de rol was van de Nederlandse overheid, hoe het (al dan niet nalatig) is aangepakt? Nu ligt de nadruk (weer) op de geadopteerden zelf hoe hij/zij dingen hebben ervaren.

Antwoord CBS:

Het is wat de Commissie graag in kaart wil brengen. Er zijn verschillende doelen voor dit onderzoek. Ook in beeld brengen hoe het met de geadopteerden is vergaan, dat zijn ook belangrijke zaken. Maar de Commissie houdt zich natuurlijk ook bezig met het in kaart brengen van misstanden, maar niet met deze enquête.

Vervolg vraag van mijn kant (kort samengevat): Wat naar mijn mening interessant zou zijn, is dat er een onderzoek - kwalitatief, dan wel kwantitatief - wordt uitgezet onder adoptieouders. Denk aan vragen met betrekking tot procedurele aspecten in de adoptieprocedure, hun idee over adoptie van hun kind (destijds en nu), of ze iets hebben gemerkt van zaken die wellicht niet goed gingen in Nederland of herkomstland (aangezien ik weet dat er a-ouders zijn die twijfelden aan de gang van zaken, en door de adoptiestichting werd benadrukt dat er niet getwijfeld hoefde te worden aan de betrouwbaarheid van de documenten, terwijl achteraf blijkt dat de boel tóch niet klopt), voorlichting en ((na)zorg) instanties, BIA, NL stichtingen, de Kinderbescherming, et cetera.

Ik denk namelijk dat zoiets waardevoller is dan alléén maar richten op de wensen en behoeften van de geadopteerden, gezien de opdracht die de commissie van de minister heeft meegekregen: onderzoek interlandelijke adoptie in het verleden.

Ik denk zelfs dat een focus -of observatiegroep(en)/diepte-interviews best nuttig kunnen zijn met deze groepen. Eventueel aangevuld met een enquête, bedoeld om te onderzoeken in hoeverre het beeld dat uit eerdere gesprekken met die adoptieouders naar voren kwam, generaliseerbaar is of juist niet. De methodiek die nu wordt ingezet voor het onderzoek onder geadopteerden. Ik noem maar iets. Ik heb dit ook aangekaart bij de onderzoekscommissie maar ik kreeg het antwoord dat de commissie aandacht zal besteden aan de perspectieven van de verschillende betrokkenen bij interlandelijke adoptie. De methodologische keuzes die de commissie daarbij maakt zal zij verantwoorden in het eindrapport. Het is me dus niet duidelijk of ook adoptieouders worden bevraagd.

Antwoord CBS:

Adoptieouders kunnen zijn overleden of niets herinneren. Het risico is dat je dan een selectiegroep hebt terwijl je ze niet allemaal kunt horen. Commissie heeft besloten om representatief beeld te geven over het perspectief van de geadopteerden. Dat geeft inderdaad een ander accent. Het in kaart brengen van puur van administratieve gang van zaken, op welk moment, waar, en misschien hebben adoptieouders nog documenten, maar met die vraag is de Commissie niet naar ons gekomen. Maar ik ben het met u eens, dat dit interessant zou kunnen zijn, maar die opdracht heeft het CBS niet gekregen.

2. Methodologie

De vraag is of het in getallen uitdrukken van informatie rondom dit onderwerp de juiste methodiek is voor een aanvullend onderzoek. Onderzoek door middel van een enquête is meestal kwantitatief van aard, dus objectief en gericht op cijfers. De respondenten kunnen dan alleen kiezen uit gegeven antwoorden, en vaak maar weinig eigen inbreng geven, wat anders is dan bijvoorbeeld een interview.

Mijn vraag:

1. De vraag is of wat de toegevoegde waarde is van deze enquête als er al uitgebreid kwalitatief onderzoek (interviews, documentonderzoek en media-analyse) wordt verricht?

Antwoord CBS:

Zoals aangegeven, is dit onderzoek bedoeld om te onderzoeken in hoeverre het beeld dat uit eerdere gesprekken naar voren kwam, *generaliseerbaar* is of juist niet.

Het CBS wil graag een representatief beeld schetsen over hoe het gaat met geadopteerden ten opzichte van niet-geadopteerden. Om goed meetbaar te maken of wat uit het kwalitatieve onderzoek kwam, zoals opvattingen, welzijn, relatie met adoptieouders, om algemene populatie te beschrijven. Het onderzoek heeft inderdaad z'n beperkingen.

Vervolg vraag van mijn kant (kort samengevat):

Hoe kunnen de wensen en behoeften in kaart worden gebracht als er weinig tot geen ruimte is voor nuance in de vraagstelling? Lijkt mij beter om voor dit onderwerp zoveel mogelijk te streven naar *inhoudelijke generalisatie*: in welke mate zijn de resultaten vergelijkbaar in *soortgelijke* situaties. De groep niet geadopteerden, is geen vergelijkbare groep naar mijn mening. Er is kwalitatief onderzoek verricht onder geadopteerden. Met de resultaten kunnen geen uitspraken gedaan worden over alle geadopteerden, maar de resultaten kunnen wel een indicatie geven van hoe het onderzoek zou uitpakken bij andere geadopteerden. Ik begrijp uit de uitleg dat wordt gekeken naar of de meningen van de geadopteerden generaliseerbaar is of niet.

Maar zijn dergelijke vragen in de enquête ook gesteld in de gesprekken met die geadopteerden? Zijn die gesprekken ook volgens een bepaalde methodiek gevoerd? Anders kan geen inhoudelijke generalisatie plaatsvinden, lijkt mij.

Antwoord CBS:

Wat in die gesprekken is besproken, weet CBS niet. De steekproef heeft als doel een algemeen beeld te krijgen van de leefsituatie, opvattingen en welzijn van geadopteerden. Omdat bij een random steekproef iedereen evenveel kans heeft mee te doen aan het onderzoek, krijgen we inderdaad een representatiever beeld dan wanneer slechts met enkele individuen zou zijn gesproken.

Kwantitatief en kwalitatief onderzoek hebben beide voor- en nadelen en juist door het combineren ontstaat een completer beeld. Er is bij het opstellen van de vragenlijst veel aandacht besteed aan het niet sturend opstellen van de vragenlijst. Dit wordt bereikt vanuit methodologisch oogpunt door zowel negatief als positief geformuleerde vragen én zowel negatief als positief geformuleerde antwoordopties op te nemen. Zo zijn er in de vragenlijst "positief" geformuleerde vragen opgenomen zoals *Ik ben blij dat ik geadopteerd ben* en "negatief" geformuleerde vragen zoals *Ik zou zelf nooit een kind adopteren*. Vervolgens zijn ook de antwoordopties bij elke vraag altijd zowel "negatief" als "positief", bijvoorbeeld of mensen het *eens* of *oneens* zijn met de stelling of *tevreden* of *ontevreden* zijn. Juist door positief en negatief geformuleerde items en antwoordcategorieën op te nemen wordt er voorkomen dat de vragenlijst in zijn totaliteit sturend is. Kortom, er is bij het opstellen van de vragenlijst er methodologisch gezien alles aan gedaan om de vragenlijst niet sturend te maken.

De kracht van een gestandaardiseerde vragenlijst met overwegend gesloten vragen is dat gegeven antwoorden van verschillende groepen goed met elkaar te vergelijken zijn. Een beperking is inderdaad dat nuance verloren gaat en dat er weinig ruimte is voor persoonlijke geschiedenissen en ervaringen.

Mijn vraag:

2. Hoe vindt de analyse en verwerking van de resultaten plaats, gezien de verschillende vragen die zijn gesteld (zie onderaan)? Hoe vindt de koppeling plaats tussen bepaalde variabelen? Welke conclusies kunnen verbonden worden aan resultaten, bijvoorbeeld: als 30% zegt nooit een kind te willen adopteren. Wat kan je met die vraag voor het onderzoek waar de Commissie voor is ingesteld? Of wat kan men zeggen over eenzaamheid, weggelopen van huis, hoeveel partners iemand heeft gehad, et cetera. Voorbeeld: als je eenzaam bent, kan je dat dan hangen aan adoptie? Dan heb je namelijk andersoortige gegevens nodig. En wat wil de Commissie met die resultaten?

Antwoord CBS:

Maar je kunt enige associaties in kaart brengen. Voorbeeld. Bent u gelukkig (geef cijfer van nul tot 10)? Dan komt er een gemiddelde uit bij geadopteerden, maar ook bij de niet-geadopteerden. En dan kan je dat in kaart brengen. Er zijn andere welzijnsvragen, die kun je dan tussen die twee groepen vergelijken. Dan geeft het enige steun aan de uitspraak, hoe hoog die verschillende wegingen van welzijn zijn ten opzichte van de adoptiegroep. Maar er kan natuurlijk meer factoren zijn waarom iemand niet of wel gelukkig is. het is interessant om te proberen een volledig beeld te krijgen, dat iedereen evenveel kans heeft om z'n zegje te doen. Misschien is er een groep die helemaal niet geïnteresseerd in hun afkomst. Het CBS zal het genuanceerd beschrijven. CBS zal niet zeggen dat iets niet of wel door de adoptie komt, maar kan wel vaststellen dat bepaalde dingen anders zijn tussen de groep

geadopteerden en niet-geadopteerden. Het beeld maakt het sterker, als je ook het verschil bekijkt met de niet-geadopteerden.

Echter, het CBS zal derhalve nooit harde conclusie trekken over gebeurtenissen in het leven na de adoptie, en of die perse gerelateerd zijn aan de adoptie. Het gaat echt om het *algemene* beeld.

Het CBS zal per soort vraag laten zien hoe de antwoordverdeling is en in tabellen en grafieken en beschrijven wat opvalt. Dit is geen statistiek productie en komt niet op Statline, de databank van het CBS (een schat aan cijfers over de Nederlandse economie en samenleving). De resultaten verschijnen in een rapportage met uitgebreide verantwoording. Het resultaat is een rapportage met associaties tussen bepaalde metingen die we hebben gedaan. Proberen een algemeen beeld te schetsen. Overigens, de resultaten van dit onderzoek gaan niet alleen naar de commissie, maar worden volledig en openbaar voor iedereen gepubliceerd op onze website. Dat geldt voor ieder onderzoek dat het CBS doet. Dat betekent dat iedereen over exact dezelfde informatie beschikt. Het CBS ziet er daarbij streng op toe dat er nooit tot individuen herleidbare gegevens worden gepubliceerd.

Mijn vraag:

Kortom, het risico ligt op de loer dat *iedereen* dit onderzoek kan gebruiken voor andere doeleinden. Dan heb ik nog een paar vragen:

3. Hoe is rekening gehouden met de validiteit:
  - inhoudsvaliditeit: de mate van dekking, representativiteit van het onderzoeksinstrument, dus waarin de aspecten van het te meten begrip (construct) vertegenwoordigd zijn in de vragen
  - begripsvaliditeit: in hoeverre het instrument datgene meet wat beoogd wordt te meten)
  - interne validiteit: de methode van aanpak. De verschillende situaties kunnen interne validiteit in gevaar brengen, zoals wijze van selectie van respondenten, extern voorval, automatische verandering en sociaal wenselijke antwoorden.
  - externe validiteit: de overdraagbaarheid naar andere situaties of personen, dan wel analyse van de resultaten op relevante kenmerken
4. Hoe is de betrouwbaarheid van de enquête gewaarborgd? De meting moet vrij zijn van willekeurige meetfouten (random error). Denk verder aan herhaalbaarheid, en Interne consistentie, de mate van samenhang (homogeniteit) tussen meerdere vragen/items die zijn gebruikt om hetgeen te meten wat gemeten moest worden.
5. Wanneer is er volgens het CBS sprake van een representatief onderzoek?

Antwoord CBS:

Grotendeels berusten de gebruikte vragen, schalen en items op wetenschappelijk onderzoek uit het verleden. Veel vragen die voor deze vragenlijst zijn gebruikt, zijn opgenomen in een vragenlijst voor het grootschalige onderzoek Ouders en Kinderen in Nederland (OKIN, 2017-2020) waarvoor CBS het veldwerk uitvoerde samen met professor Matthijs Kalmijn (destijds Universiteit van Amsterdam (UvA), nu Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI)). CBS hoogleraar Ruben van Gaalen (UvA) is eveneens intensief betrokken bij de OKIN studie en vanuit CBS nu ook bij de lopende studie van de Commissie. In een uitgebreid codeboek worden de daarin gebruikte vragen toegelicht. Er lopen nog enkele PhD projecten en er zijn al vele wetenschappelijke publicaties verschenen met de OKIN data (zie de website van het project [familycomplexity.eu](https://www.familycomplexity.eu)). Ook CBS heeft samen met het OKIN team publicaties gemaakt. Meer informatie over OKIN: <https://www.cbs.nl/nl-nl/corporate/2018/41/gevolgen-echtscheiding-onderzocht-door-uva-en-cbs>.

6. Vervolg vraag van mijn kant:

In uw email schreef u: “*Tevens hebben we enkele geadopteerden laten meekijken met de ontwikkelde vragenlijst.*”

Is dat een groep geadopteerden die zich daarvoor hebben aangemeld of heeft het CBS die uitgenodigd daarvoor?

En is de vragenlijst dan ook voorgelegd aan enkele niet-geadopteerden?

En wordt in de rapportage ook vermeld hoeveel geadopteerden en niet-geadopteerden die vragenlijst hebben ontvangen, ingevuld en welke vragen de ene groep wel en de andere groep niet heeft gekregen?

Antwoord CBS:

Het zijn geadopteerden geweest op uitnodiging van het CBS. En naar aanleiding van dit onderzoek hebben enkele geadopteerden zelf ook gevraagd om in voorkomende gevallen mee te kijken. Daar staan we positief tegenover en nemen we mee in de evaluatie. En uiteraard rapporteren we de aantallen en welke vragen wel en niet zijn voorgelegd. Dat komt dus openbaar op onze website.

Zie volgende pagina bijlage met kanttekeningen bij enquêtevragen.

Bijlage. Kanttekeningen bij enquêtevragen

De enquête is bedoeld om aanbevelingen te kunnen geven aan de minister van rechtsbescherming met betrekking tot de wensen en behoeften van geadopteerden. Echter, mijn vraag is dan welke conclusies er verbonden kunnen worden aan de uitkomsten van de ontwikkelde vragen die, in ieder geval grotendeels, niet relevant lijken te zijn als het gaat om *rootszoeken* en (*illegale*) *adoptie*. Ik heb de vragenlijst zelf ontvangen en heb enkele vragen een kanttekening geplaatst.

De relevantie van deze vragen m.b.t. het onderzoek over misstanden in het verleden, trek ik vooralsnog in twijfel, ook na het gesprek met de Commissie en het CBS.

1. Helemaal eens - helemaal oneens vraag

- Mijn leven is ideaal in de meeste opzichten
- Mijn levensomstandigheden zijn uitstekend
- Ik ben tevreden met mijn leven, alles bij elkaar genomen

Kanttekening van mijn kant:

Waarom is deze vraag relevant voor het onderzoek? Dit is niet voldoende helder omdat het onderzoeksdoel niet helder is. *Wensen en behoeftes in kaart brengen*, is vrij algemeen.

Er is geen sprake van neutrale vraagstelling. Of iemands leven ideaal is en levensomstandigheden al dan niet uitstekend, kan afhangen van zoveel factoren. Een helemaal eens-helemaal oneens vraag kan leiden tot een onvolledig/onjuist beeld van de volledige werkelijkheid, terwijl het volgens de commissie bij dit onderzoek om "waarheidsvinding" gaat. In de enquête zijn meer van dergelijke vragen gesteld, waar meer tekst en uitleg bij zou moeten komen om er echt conclusies aan te kunnen verbinden.

2. Hoe de respondent als persoon is. Helemaal eens-Helemaal oneens:

- Terughoudend, gereserveerd
- Anderen makkelijk vertrouwt, gelooft in het goede van de mensen
- Ontspannen is, niet snel gestrest wordt
- Sociaal is, op de omgeving gericht
- Kritisch is op anderen
- Snel nerveus of onzeker wordt
- Geïnteresseerd is in anderen

3. Hoe oud was respondent toen hij voor het eerst zelfstandig ging wonen?

4. Waar de respondent woonde in zijn jeugd

5. Wanneer de adoptieouders zijn overleden, of gescheiden als hier sprake van is

6. Hoe goed de adoptieouders konden rondkomen tussen de 12^e en 18^e levensjaar van respondent.

7. Hoe hecht de band was tussen respondent en diens adoptievader en adoptiemoeder, of er al dan niet spanningen waren.

8. Hoe respondent terugdenkt aan diens jeugd, voor de periode dat hij 18 jaar werd (helemaal eens-helemaal oneens vraag):

- Ik kijk meestal met plezier terug op mijn jeugd
- Ik denk weleens, was ik maar in een andere familie opgegroeid
- Ik heb al met al een gelukkige jeugd gehad
- Ik was opgelucht toen ik het huis uit ging

9. Vragen over schooltijd, welzijn en de mening hieromtrent van de respondent (Ja-Nee-NVT- vraag)
- Ik kon het goed vinden met leraren
  - Ik heb vaak gespijbeld
  - Ik heb een klas overgeslagen
  - Ik ben blijven zitten
  - Ik had veel vrienden
  - Ik ben weggelopen van huis
  - Ik heb andere kinderen gepest
  - Ik werd van school gestuurd of geschorst
  - Ik werd gepest door andere kinderen
  - Ik ben in aanraking gekomen met politie en/of justitie

Kanttekening van mijn kant:

Waarom zijn vragen over gezondheid, psychische welstand en andere professionele hulp van belang voor dit onderzoek over misstanden in het verleden?

10. Hoe in het algemeen de gezondheid is van respondent (zeer goed-zeer slecht schaal).
11. Contact gehad met psycholoog, psychiater of psychotherapeut?
12. Ooit professionele hulp gekregen voor een verslaving? Denk bijv. aan een alcohol, drugs- of gokverslaving.
13. Enkele uitspraken. Aan respondent wordt gevraagd om aan te geven hoe hij zich voelt (Ja-Nee-NVT vraag)
- Ik ervaar een leegte om mij heen
  - Er zijn genoeg mensen waarop ik in geval van narigheid kan terugvallen
  - Ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen
  - Er zijn voldoende mensen met wie ik mij nauw verbonden voel
  - Ik mis mensen om mij heen
  - Vaak voel ik me in de steek gelaten
14. Hoe de respondent zich de laatste week voelde (Voortdurend - nooit schaal)
- Voelde u zich erg zenuwachtig?
  - Zat u zo erg in de put dat niets u kon opvrolijken?
  - Voelde u zich kalm en rustig?
  - Voelde u zich neerslachtig en somber?
  - Voelde u zich gelukkig?
  - Had u veel energie?

Kanttekening van mijn kant:

De meer adoptie-gerelateerde vragen. Niet helder is wat de onderzoekscommissie wil achterhalen, en welke relevante conclusie kan worden verbonden aan de uitkomsten, m.b.t. interlandelijke adoptie in het verleden.

15. De mening over de volgende stellingen (helemaal eens-helemaal oneens vraag)
- Relaties kunnen komen en gaan, maar biologische banden zijn voor altijd
  - De band die een biologische ouder met zijn/haar kind heeft kan niemand vervangen
  - Voor een kind maakt het niet uit of hij/zij door een adoptieouder of door een biologische ouders wordt opgevoed

Kanttekening van mijn kant:

Kunt u toelichten waarom onderstaande vragen relevant zijn voor het onderzoek over interlandelijke adoptie in het verleden?

16. Stelling (helemaal eens-helemaal oneens vraag)
- De meeste mensen zijn wel te vertrouwen
  - Als je anderen helpt, kom je vaak bedrogen uit
  - Ik vind/vond het in een relatie moeilijk om mijn partner te vertrouwen
  - Het is te riskant om je open te stellen voor anderen
  - In relaties twijfel ik vaak of het wel goed zal blijven gaan
17. Hoe hecht is de band met uw adoptiemoeder op dit moment?
- Heel hecht
  - Hecht
  - Redelijk hecht
  - Niet hecht
  - Helemaal niet hecht
  - Er is geen contact
18. Zijn er weleens spanningen en/of conflicten tussen u en uw adoptiemoeder? (nooit-vaak schaal)
19. Woont uw adoptiemoeder op dit moment samen met een partner?
20. Kunt u van de volgende stellingen aangeven of deze wel of niet van toepassing zijn op uw adoptiemoeder?
- Ik beschouw haar als mijn moeder
  - Zij gedraagt zich tegenover mij als een echte moeder

Kanttekening van mijn kant:

Waarom is onderstaande vraag relevant? En kunnen er nog betrouwbare conclusies worden getrokken als één of beide adoptieouders zijn overleden? Dan is een deel van het onderzoek niet representatief voor het gehele onderzoeksdoel (die vooralsnog niet helder is).

21. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken? (helemaal eens-helemaal oneens vraag)
- Ik denk vaak aan mijn adoptieouders
  - Ik vertel mijn adoptieouders veel over mijn leven
  - Ik heb vaak dat bepaalde dingen me doen denken aan mijn adoptieouders
  - Ik ben geïnteresseerd in het leven van mijn adoptieouders
  - Ik voel me helemaal op mijn plek in mijn adoptiegezin
  - Mijn ouders maken geen onderscheid tussen hun biologisch(e) kind(eren) en hun adoptiekind(eren)

Kanttekening van mijn kant:

Wat is de relevantie van onderstaande vraag voor het onderzoek naar interlandelijke adoptie in het verleden? Welk verband denkt het CBS te kunnen leggen?

22. Heeft u op dit moment een vaste partner waarmee u 6 maanden of langer een relatie heeft? (nee-ja vraag)
23. Heeft u in het verleden een relatie gehad die tenminste 6 maanden heeft geduurd? (enkele opties in te vullen qua aantal relaties)

24. Of de respondent biologische of adoptiekinderen heeft (ja-nee vraag)

25. Of er bij de respondent sprake was van een special need adoptie (ja-nee vraag)

26. Eens -oneens schaal

- Het is heel jammer dat ik geen (hechte) band heb met mijn biologische moeder/vader
- Het voelt soms alsof ik in de steek gelaten ben door mijn biologische moeder/vader
- Zonder de band met mijn biologische moeder/vader ontbreekt er iets in mijn leven
- Ik kijk met gemengde gevoelens terug op mijn adoptie
- Mijn adoptie heeft mij meer kansen gegeven in mijn leven
- Ik ben blij dat ik geadopteerd ben